

26.6.2024

Turun hallinto-oikeus
turku.hao@oikeus.fi

Valitus

Valittaja

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
PL 236
20101 TURKU
kirjaamo.varsinais-suomi@ely-keskus.fi
0295 022 500 (vaihde)

Lisätietoja valituksesta antaa:

Ylitarkastaja Reetta Katila
Alueidenkäytön yksikkö, Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue
reetta.katila@ely-keskus.fi
0295 022 820

Päätös, jota valitus koskee

Harjavallan kaupunginvaltuuston päätös 10.6.2024 § 27, jolla kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Harjavallan koulukeskuksen asemakaavan muutoksen.

Päätöstä koskeva pöytäkirja on julkaistu kaupungin yleisessä tietoverkossa 13.6.2024.

Muut vireillä olevat valitusasiat

ELY-keskus on valittanut lisäksi Turun hallinto-oikeuteen 6.7.2023 Harjavallan kaupunkikehityksen lautakunnan päätöksestä 21.6.2024 § 32, jolla lautakunta on myöntänyt maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 171 §:n nojalla poikkeuksen asemakaavan rakennuksen suojelua koskevasta asemakaavamääräyksestä Harjavallan koulukeskuksen alakoulun liikuntasalisiiven purkamiseksi (Turun hallinto-oikeuden diaarinumero 1011/03.04.04.16/2023). ELY-keskus on antanut asiassa vastineen 14.11.2023. Valitusasian käsittely on vielä kesken.

Vaatus

Kaupunginvaltuuston päätös tulee kumota lainvastaisena siltä osin kuin Harjavallan koulukeskuksen alakoulun liikuntasalisiipeä (voimistelusalisiipeä) ei ole osoitettu asemakaavassa suojelumerkinnällä "sr-1".

ELY-keskuksen valitusoikeus

MRL 191 §:n 1 momentin mukaan viranomaisella on toimialaansa kuuluviin asioissa oikeus valittaa kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymisestä koskevasta päätöksestä. MRL 18 §:n 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus edistää kunnan alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen järjestämistä. Pykälän 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on valvottava, että kaavoituksessa, rakentamisessa ja muussa alueiden käytössä otetaan huomioon vaikutuksiltaan valtakunnalliset ja merkittävät maakunnalliset asiat. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus huolehtii sille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 3 §:n mukaan kuuluvista tehtävistä.

Harjavallan koulukeskus on merkitty Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (voim. 20.9.2019) maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristön kohteeksi (kh, kohde alle 10 ha.). Vireillä olevan Satakunnan maakuntakaavan 2050 yhteydessä laaditussa Satakunnan rakennetun kulttuuriympäristön päivitys- ja täydennysinventoinnissa (2023) koulukeskus on inventoitu maakunnallisesti merkittävänä kohteena. Lisäksi hyväksytyin asemakaavan muutoksen suunnittelualaue pieneltä osin sijoittuu ja idässä rajoittuu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön "Kokemäenjoen kulttuurimaisema välillä Vinnare-Vareksela-Havinki-Ylinen". Idän suunnalla suunnittelualaueen lähiympäristöön ulottuu valtakunnallisesti arvokas maisema-alue "Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat", joka Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 on osoitettu silloin vielä vasta ehdotuksena. Kyse on siten merkittävästä maakunnallisesta asiasta, jonka osalta ELY-keskuksella on valitusoikeus.

Perustelut

Säännökset

MRL 5 §:n 1 momentin 3) kohdan mukaan alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista.

MRL 9 §:n 1 momentin mukaan kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvittäessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Pykälän 2 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

MRL 54 §:n 2 momentin mukaan asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. Kaavoitettavalla alueella tai sen lähiympäristössä on oltava riittävästi puistoja tai muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita.

Hyväksytty asemakaavan muutos

Harjavallan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Harjavallan koulukeskuksen asemakaavan muutoksen. Suunnittelualueella sijaitseva rakennuskanta on valmistunut eri vaiheissa. Vuonna 1949 valmistunut alakoulu (ent. kansakoulu) muodostuu luokkasiivestä ja liikuntasalisiivestä.

Kaavaselostuksen mukaan asemakaavan muutoksen tavoitteena on mahdollistaa Harjavallan koulukeskuksen uudistaminen hankesuunnitelman (Harjavallan kaupunki ja Arco Architecture Company Oy 29.9.2023) mukaisesti. Lisäksi tarkoituksena on rakennusten suojelumääräyksien tarkistaminen sekä rakennusalojen tarkistaminen siten, että mahdollistetaan uusien rakennusten sijoittaminen tontille hankesuunnitelman mukaisesti.

Kaavaselostuksen mukaan hankesuunnitelmassa on selvitetty alakoulun uudistamisen vaihtoehtoja. Hankkeessa on tarkoitus korjata ja/tai uudisrakentaa alakoulun tilat nykyaikaisten oppimisympäristöjen pedagogisten ja toiminnallisten vaatimusten mukaisiksi. Rakennusten kunto on aiheuttanut osaltaan uudistustarpeen. Viitesuunnitelmassa lähtökohtana on alakoulun luokkasiiven säilyttäminen ja liikuntasalisiiven purkaminen. Liikuntasalisiiven tilalle rakennettaisiin uusi alakoulun laajennus ja alakoulun 1980-luvun laajennusosan itäpuolelle uusi liikuntasalirakennus.

Hyväksytyssä kaavassa alakoulun osalta suojeltavaksi merkinnällä "sr-1" on osoitettu alakoulun luokkasiipi, mutta ei liikuntasalisiipeä. Sr-1-merkintää koskee seuraava kaavamääräys: "Suojeltu rakennus, joka on rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas sekä kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä. Rakennusta ei saa purkaa eikä tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka vaarantavat rakennuksen rakennustaiteellisesti arvokkaan tai kaupunkikuvan kannalta merkittävän luonteen säilymisen. Rakennuksen ulkoasuun kohdistuvista toimenpiteistä on pyydettävä lausunto alueelliselta vastuumuseolta." Kaavaselostuksessa on todettu muun ohella, että liikuntasalisiipi ei ole kaupunkikuvalliselta kannalta länteen Myllykadulle ja pohjoiseen suuntautuvien ikkunattomien ja pelkistettyjen julkisivujen perusteella yhtä merkittäviä kuin luokkasiipi. Liikuntasalisiipi ei ole ollut enää käytössä rakennuksen sisäilmaongelmien vuoksi ja sen korjaaminen on todettu kannattamattomaksi. Liikuntasalisiiven liikuntatilan on todettu lisäksi olevan liian pieni eikä sen katsota täyttävän koululiikunnan tarpeita turvallisuuden ja käytettävyyden osalta. Näin ollen on syntynyt tarve uusille nykyiset vaatimukset täyttävälle liikuntatiloille. Koulukeskuksen tulevaisuuden ja käytön kannalta liikuntasalisiiven purkamisen ja uuden lisärakennuksen sijoittamisen liikuntasalisiiven paikalle on katsottu olevan koulukeskuksen kokonaisuuden ja toimivuuden kannalta paras vaihtoehto.

Kaavatilanne

Suunnittelualueetta koskevassa Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (voim. 20.9.2019) suunnittelualueen aluevarausmerkintänä on muun ohella keskustatoimintojen alue (C). Merkinnällä osoitetaan palveluvarustukseltaan kaupunkitasoisten ja vastaavien seudullisten keskusten ydinalueet, joihin sijoittuu

keskustahakuisten palvelu-, hallinto-, asumis- ja muiden toimintojen alueita niihin liittyvine liikennealueineen ja puistoineen. Aluetta koskevassa suunnittelumääräyksessä todetaan muun ohella seuraavaa: "Keskustatoimintojen alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota alueen arkkitehtuuriin, ympäristökuvaan, ominaispiirteisiin, viihtyisyyteen ja toimivuuteen, jalankulku-, huolto- ja julkisen liikenteen järjestelyjen tarkoituksenmukaisuuteen sekä häiriöttömyyteen. Aluetta suunniteltaessa on varauduttava riittävään palvelu- ja liiketilatarjontaan. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien luonto-, maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen myös eheyttävän suunnittelun yhteydessä." Koulukeskus on osoitettu maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi kohdemerkinnällä "kh", jolla osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja rakennusperintökohteet. Lisäksi suunnittelualue pieneltä osin sijoittuu ja idässä rajoittuu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön "Kokemäenjoen kulttuurimaisema välillä Vinnare-Vareksela-Havinki-Ylinen". Idän suunnalla suunnittelualueen lähiympäristöön ulottuu valtakunnallisesti arvokas maisema-alue "Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat", joka Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 on osoitettu silloin vielä vasta ehdotuksena.

Suunnittelualueutta koskevassa oikeusvaikutteisessa Keskustaajaman osayleiskaavassa (voim. 3.4.2007) suunnittelualue on osoitettu opetus- ja kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten alueeksi (YYO) sekä pieneltä osin urheilu- ja virkistyspalvelujen alueeksi (VU). Osayleiskaavassa suunnittelualue sijoittuu osittain kulttuurimaisema-alueelle (kh 40) ja se käsittää lisäksi kevyenliikenteen reittejä.

Suunnittelualueella on voimassa asemakaava (voim. 15.10.2002), jossa suunnittelualue on opetus- ja kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten korttelialuetta (YYO) sekä urheilu- ja virkistyspalvelujen aluetta (VU-1). Kaupunkikuvan kannalta merkittävät rakennuksen julkisivut on osoitettu suojelumerkinnällä "sr". Sr-merkinnällä on osoitettu kaupunkikuvan kannalta merkittävän rakennuksen julkisivut eli alakoulun luokkasiiven länsi- ja pohjoisjulkisivut, liikuntasalisiiven pohjoisjulkisivu sekä alakoulun laajennuksen länsijulkisivu. Kaavamääräyksen mukaan rakennuksessa tehtävien korjaus- tai muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.

Inventoinnit

Harjavallan koulukeskus on osoitettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi vireillä olevaa Satakunnan maakuntakaavaa 2050 varten laaditussa Satakunnan rakennetun kulttuuriympäristön päivitys- ja täydennysinventoinnissa (2023). Koulukeskuksen rajaus käsittää alakoulun ja yläkoulun rakennukset sekä näiden välisen alakoulun laajennuksen. Päivitys- ja täydennysinventoinnissa koulukeskusta koskee seuraava kuvaus: "Arkkitehti Carolus Lindbergin 1947 suunnittelema kansakoulu, nykyinen keskustan koulu, valmistui 1949. Kolmikerroksinen kivikoulu on tyypillistä aikansa kouluarkkitehtuuria. Koulukortteliin kuuluu myös yläasteen koulu, joka on rakennettu 1953. Aluetta on myöhemmin

täydennysrakennettu, mutta kokonaisuus on säilynyt edustavana.” Koulukeskuksen on todettu olevan edustavaa jälleenrakennuskauden kouluarkkitehtuuria, jolla on historiallisia (sivistyshistoria, kaavahistoria), rakennushistoriallisia (tyypillisuus, edustavuus, historiallinen kerroksisuus) ja maisemallisia (kaupunkikuvallisesti merkittävät) arvoja.

Museoviraston Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelon 14.8.1996 päivätyssä kohdeinventointilomakkeessa Harjavallan Keskuskoulun rakennusryhmällä on todettu olevan sivistyshistoriallista ja maisemallista merkitystä (Björkqvist, 1996).

Koulukeskuksesta on laadittu rakennusinventointi (Ramboll Finland Oy, 2023). Inventointi käsittää alakoulun ja yläkoulun rakennukset sekä näiden välisen alakoulun laajennuksen. Inventoinnissa rakennuksilla on todettu olevan rakennustaiteellisia, historiallisia ja taajamakuullisia arvoja. Alakouluun liittyen on todettu muun ohella, että rakennuksella on erityisiä rakennustaiteellisia arvoja, ja että se on säilyttänyt hyvin rakennusajankohdalleen tyypilliset piirteet. Rakennuksella on erityistä arkkitehtonista arvoa, sillä sen on suunnitellut tunnettu arkkitehti, professori Carolus Lindberg, jonka arkkitehtisuunnitelmat keskittyivät pääasiassa asemakaavoihin ja restaurointitöihin. Lindbergin kiinnostuksen painopiste oli kaupunkikuvassa. Lindberg ei tietävästi suunnitellut muita rakennuksia Harjavaltaan. Historiallisten arvojen osalta on todettu, että vuosikymmenten saatossa rakentunut Harjavallan koulukeskus on säilynyt opetuskäytössä, ja että sen myötä se kertoo hyvin kouluarkkitehtuurin historiasta. Rakennusten sisätiloissa on tehty muutoksia, jotka ilmentävät historiallisen kerroksisuuden osalta rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta. Koulukeskus on ainut näin mittava ja yhtenäinen säilynyt koulukokonaisuus Harjavallassa ja sen historialliset arvot liittyvät ennen kaikkea koulun historialliseen taustaan osana maamme kansakoulujen rakentamista. Koulukeskuksella on lisäksi taajamakuullista arvoa, mikä on tunnistettu myös voimassa olevissa maakunta- ja asemakaavoissa. Taajamakuullisessa koulukeskus muodostaa yhtenäisen rakennuskokonaisuuden. Alakoulun luokkasiiven julkisivut ja yläkoulun julkisivut ovat vähäeleisinä ja ryhdikkäinä tärkeitä etenkin länteen Myllykadun suuntaan. Säilyneisyyden osalta on todettu, että alakoulu on kokonaisuutena hyvin säilynyt. Rakennuksen ulkoasu on hyvin säilynyt. Julkisivumateriaalit, sisäänkäynnit, ulkoportaat, ikkunat ja kiinteät katokset ovat pääosin säilyneet. Suurimmat muutokset ulkoasussa ovat uusien savupiippujen rakentaminen pohjoisjulkisivulle ja vanhan savupiipun lyhentäminen. Uudet ulko-ovet poikkeavat alkuperäisistä. Sisätilojen osalta rakennus on olennaisesti muuttunut. Alkuperäisellä paikallaan säilyneitä tiloja ovat länsiseinustan luokkahuoneet, porrashuoneet ja liikuntasali. Muilta osin tiloissa on tehty merkittäviä huonejako- ja käyttötarkoituksmuutoksia. Alkuperäisiä pintamateriaaleja ovat ainoastaan porrashuoneiden mosaiikkibetoniporaat ja betonikaiteet puisine käsijohtimineen sekä liikuntasalin portaat ja puolipaneeli. Muilta osin tilat on muutettu peruskorjauksen 1986–1987 yhteydessä.

Viranomaisneuvottelu ja -lausunnot

Kaavahankkeesta on järjestetty aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu 5.3.2024. ELY-keskus on kiinnittänyt neuvottelussa huomiota etenkin kulttuuriympäristön

suojelemista koskeviin tavoitteisiin sekä myös mahdollisten vaihtoehtojen tarkasteluun.

ELY-keskus on antanut kaavahankkeessa luonnosvaiheen lausunnon 18.3.2024, jossa ELY-keskus on todennut, että Harjavallan koulukeskuksen rakennusinventoinnissa (2023) esille tulleet arvot eivät ole riittävästi näkyneet kaavaratkaisussa huomioon ottaen suunnittelualueen sijainti maakunnallisesti merkittävässä kulttuuriympäristössä. Kaavaluonnoksessa alakoulun rakennus on osoitettu vain osittain (luokkasiiven osalta) suojelumerkinnällä "sr-1". ELY-keskus on katsonut, että kaavaselistuksessa ei ole esitetty riittäviä perusteluja suojelun supistamiselle kyseisen rakennuksen osalta, ja todennut, että kaavan kaupunkikuvaa koskeva yleismääräys ei korvaa suojelumerkintöjä.

ELY-keskus on antanut kaavahankkeessa ehdotusvaiheen lausunnon 14.5.2024, jossa ELY-keskus on todennut, että rakennusinventoinnissa esille tulleet arvot eivät edelleenkään ole riittävästi näkyneet kaavaratkaisussa huomioon ottaen suunnittelualueen sijainti maakunnallisesti merkittävässä kulttuuriympäristössä, ja että liikuntasalisiiven jättämistä vaille suojelumerkintää ei ole kaavaselistuksessa riittävästi perusteltu. ELY-keskus ei ole pitänyt riittävänä kaavaselistuksessa esitettyä rakentamisen vaihtoehtotarkastelua ja kaavaratkaisulle esitettyjä perusteluja, vaan katsonut, että liikuntasalisiiven säilyttämisen mahdollistava ratkaisu olisi tullut tutkia ja esittää kaavaselistuksessa tarkemmin.

Sekä Satakunnan Museo että Satakuntaliitto ovat antaneet kaavahankkeeseen lausuntonsa. Satakunnan Museo on todennut asiassa antamissaan lausunnoissa liikuntasalisiiven osalta muun ohella, että lähtökohtaisesti suojelumerkinnän poistaminen tarkoittaa, että rakennuksen tai rakennusosan ne arvot, joiden vuoksi rakennus on aikanaan suojeltu, ovat hävinneet tai vaihtoehtoisesti rakennuksen tai rakennusosan korjausaste vastaa uudisrakentamista. Satakunnan Museo on katsonut, että koska alakoulun keskeiset rakennustaiteelliset ja kaupunkikuvalliset arvot on kiistatta osoitettu taustaselvityksissä ja kyseisen rakennusosan julkisivu on suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa, syyt suojelumerkinnän supistamiselle tulee perustella kattavasti. Satakunnan Museo on pitänyt liikuntasalisiiven suojelumerkinnän poistamista valitettavana, ja toivonut kaavaselistuksessa esitettävän kattavammin myös liikuntasalisiiven säilymisen mahdollistavaa vaihtoehtoa, koska liikuntasalisiiven liittyvät arvot eivät ole hävinneet. Myös Satakuntaliitto on pitänyt valitettavana ratkaisua, jossa maakunnallisesti merkittävää koulurakennusta ei suojella kokonaisuudessaan, vaan asemakaavan muutos mahdollistaa alakoulun liikuntasalisiiven ja pihan puoleisen katoksen purkamisen.

ELY-keskuksen kanta

ELY-keskus katsoo, että Harjavallan koulukeskuksen alakoulun liikuntasalisiipi olisi tullut osoittaa asemakaavan muutoksessa suojelumerkinnällä "sr-1".

Alakoulu on osana Harjavallan koulukeskusta maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Inventoinnissa on todettu, että alakoululla on rakennustaiteellisia, historiallisia ja taajamakuvoallisia arvoja, ja että alakoulu on kokonaisuutena hyvin säilynyt. Voimassa olevassa vuoden 2002 asemakaavassa

kaupunkikuvan kannalta merkittävät alakoulun julkisivut eli luokkasiiven länsi- ja pohjoisjulkisivut ja liikuntasalisiiven pohjoisjulkisivu sekä alakoulun 1980-luvun laajennuksen länsijulkisivu on osoitettu suojelumerkinnällä "sr". Samaan alakoulurakennukseen kuuluva luokkasiipi on osoitettu hyväksytyssä kaavassa sr-1-merkinnällä.

ELY-keskus katsoo, että vastoin MRL 5 §, 9 § ja 54 §:ää alakoulun liikuntasalisiipeen liittyviä arvoja ei ole huomioitu riittävästi hyväksytyssä kaavassa. Asiassa ei ole esitetty riittäviä perusteluja suojelun supistamiselle liikuntasalisiiven osalta ottaen huomioon, että liikuntasalisiipi on merkittävä osa alkuperäistä alakoulurakennusta ja siten koulukeskuksen kokonaisuuden vanhinta kerrostumaa. Liikuntasalisiipeen liittyvät arvot eivät ole myöskään hävinneet. Liikuntasalisiiven säilyttämisen mahdollistava ratkaisu olisi tullut tutkia ja esittää kaavaselostuksessa tarkemmin. Kun otetaan huomioon alueen laajuus, kaavoituksessa on löydettävissä ratkaisu, joka mahdollistaa liikuntasalisiiven säilyttämisen.

Hyväksytty Harjavallan koulukeskuksen asemakaavan muutos ei vaali rakennettua ympäristöä, vaan osin hävittää siihen liittyviä arvoja.

Kaupunginvaltuuston päätös on edellä mainituin osin lainvastainen, minkä vuoksi päätös tulee niiltä osin kumota.

Vastuualueen johtajan sijaisena
Yksikönpäällikkö

Olli Mattila

Ylitarkastaja

Reetta Katila

Merkintä sähköisestä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa.

LIITE Harjavallan kaupunginvaltuuston päätös 10.6.2024 § 27 valitusosoituksineen

TIEDOKSI Harjavallan kaupunki

Tämä asiakirja VARELY/1131/2024 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument
VARELY/1131/2024 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Mattila Olli 26.06.2024 10:00

Esittelijä Katila Reetta 26.06.2024 08:33